

บทคัดย่อ

สัญญาถือเป็นบ่อเกิดแห่งหนี้ที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งและเป็นนิติสัมพันธ์ที่มีความเกี่ยวพันกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์อย่างยิ่ง ทฤษฎีหลักที่ใช้พิจารณาการเกิดขึ้นของสัญญาซึ่งใช้กันอยู่ในระบบกฎหมายไทยและระบบกฎหมายต่างประเทศ คือ หลักเกณฑ์การเกิดขึ้นของสัญญาโดยคำเสนอและคำสนอง อย่างไรก็ตามการพิจารณาการเกิดสัญญาจากหลักคำเสนอคำสนองภายใต้ระบบกฎหมายไทยนั้นยังขาดความชัดเจนแน่นอนและก่อให้เกิดปัญหาในการบังคับใช้ในหลายประเด็น วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงได้นำเสนอประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการในการเกิดสัญญาโดยวิเคราะห์เปรียบเทียบกับหลักกฎหมายต่างประเทศ ใน 7 ประเด็น ดังนี้

(1) ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการจำแนกความแตกต่างระหว่างคำเสนอและคำเชื้อเชิญให้ทำคำเสนอ

เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มิได้นิยามความหมายของคำเสนอไว้ การตีความข้อเท็จจริงในบางกรณี เช่น การวางขายสินค้าในร้านค้า จึงมีความเห็นที่แตกต่างกันว่า กรณีดังกล่าวถือเป็นคำเสนอหรือคำเชื้อเชิญให้ทำคำเสนอ

(2) ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับลักษณะและผลทางกฎหมายของคำเสนอและคำมั่น จะทำสัญญา

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้วางหลักการเกี่ยวกับคำมั่นว่าจะทำสัญญาไว้ในหลายมาตรา เช่น คำมั่นว่าจะซื้อหรือจะขายตามมาตรา 454 และคำมั่นว่าจะให้ทรัพย์สินตามมาตรา 526 เป็นต้น แต่กลับไม่ได้บัญญัติหลักการที่บ่งชี้ถึงลักษณะของคำมั่นหรือแม้แต่นิยามของคำมั่นไว้ ทำให้เกิดปัญหาในทางทฤษฎีว่าคำมั่นเป็นนิติกรรมฝ่ายเดียว หรือเป็นนิติกรรมฝ่ายเดียวที่ต้องมีผู้รับการแสดงเจตนา หรือเป็นสัญญาฝ่ายเดียว นอกจากนี้ลักษณะของคำมั่นยังคล้ายคลึงกับคำเสนอเนื่องจากทั้งคำมั่นและคำเสนอก่อให้เกิดสัญญาได้หากผู้รับคำมั่นหรือผู้รับคำเสนอได้สนองรับคำมั่นหรือคำเสนอนั้น ซึ่งในบางครั้งอาจเกิดปัญหาว่า หากผู้แสดงเจตนามิได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่าการแสดงเจตนาเป็นคำมั่นหรือเป็นคำเสนอ นักกฎหมายจะสามารถวินิจฉัยลักษณะทางกฎหมายของการแสดงเจตนาได้อย่างไร อย่างไรก็ตาม คำมั่นนั้นส่งผลทางกฎหมายที่แตกต่างจากคำเสนอ กล่าวคือ คำเสนอตอบบุคคลที่อยู่ห่างโดยระยะทางซึ่งมิได้บ่งเวลาจะสิ้นผลเมื่อพ้นเวลาอันควรคาดหมายว่าควรได้รับคำสนอง แต่คำมั่นจะซื้อหรือจะขายที่มีได้บ่งเวลาไว้และผู้ให้คำมั่นไม่ได้ดำเนินการตามมาตรา 454 วรรคสองเพื่อให้คำมั่นสิ้นผลลง คำมั่นจะมี

ผลผูกพันผู้ให้คำมั่นไปตลอด (ตามแนวคำพิพากษาที่ศาลฎีกาตัดสิน คำพิพากษาฎีกาที่ 1004/2485)

(3) ประเด็นปัญหาเรื่องเวลาที่สัญญาเกิดขึ้น

เนื่องจากคำเสนอและคำสนองถือเป็นการแสดงเจตนาอย่างหนึ่งจึงต้องนำหลักกฎหมายในเรื่องการแสดงเจตนามาใช้บังคับ เมื่อมีการแสดงเจตนาสนองรับคำเสนอ มีปัญหาให้พิจารณาว่าสัญญาเกิดขึ้นในเวลาใด เช่น ผู้ทำคำสนองส่งคำสนองให้กับผู้ทำคำเสนอซึ่งเป็นผู้ประกอบธุรกิจผ่านทางโทรสาร แต่คำสนองไปถึงสำนักงานของผู้ทำคำเสนอนอกเวลาทำการ มีปัญหาให้ต้องพิจารณาว่าคำสนองมีผลตั้งแต่วันที่โทรสารไปถึง หรือในเวลาเปิดทำการถัดไปของสำนักงาน เป็นต้น นอกจากนี้ การแสดงเจตนาสนองรับอาจเกิดขึ้นโดยปริยายได้หรือไม่ เช่น การที่ผู้ซื้อหยิบสินค้าที่มีการติดป้ายราคาไว้ชัดเจนและวางขายอยู่บนชั้น ใสในตะกร้า ถือว่าผู้ซื้อได้ทำคำสนองโดยปริยายแล้วหรือไม่ ซึ่งการจะมีผลต่อพิจารณาการเกิดขึ้นของสัญญา อย่างไรก็ตาม การวินิจฉัยการเกิดขึ้นของสัญญาในกรณีนี้อาจจำเป็นต้องพิจารณาประเด็นปัญหาอื่นๆ ด้วย อาทิ เช่น สินค้าที่วางขายในร้านค้าถือว่ามีความแน่นอนชัดเจนเพียงพอที่จะเป็นคำเสนอหรือไม่ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีกรณีของประกาศโฆษณาขายสินค้าทางเว็บไซต์ซึ่งยังไม่แน่นอนชัดเจนว่าเวลาในการเกิดสัญญาคือเวลาใด

(4) ประเด็นปัญหาการเกิดสัญญาในการขายทอดตลาดอสังหาริมทรัพย์และสังหาริมทรัพย์ชนิดพิเศษ

การขายทอดตลาดเป็นการซื้อขายกรณีพิเศษซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้มีบทบัญญัติไว้โดยเฉพาะ โดยทั่วไปนักกฎหมายเห็นตรงกันว่ากรณีที่ผู้ขายทอดตลาดนำทรัพย์สินออกขายถือเป็นการทำคำเชื้อเชิญให้ทำคำเสนอ และผู้เสนอราคาเป็นผู้ทำคำเสนอ และสัญญาจะเกิดเมื่อผู้ทอดตลาดตกลงเคาะไม้อันอาจถือได้ว่าเป็นการทำคำสนอง ประเด็นปัญหาในกรณีนี้ คือ การขายทอดตลาดอสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ชนิดพิเศษซึ่งบริบูรณ์โดยการเคาะไม้ตามมาตรา 509 นั้น ตกอยู่ภายใต้บทบัญญัติในเรื่องแบบและหลักเกณฑ์ในการซื้อขายตาม มาตรา 456 ด้วยหรือไม่

(5) ประเด็นปัญหาการเกิดสัญญากรณีคู่สัญญาตกลงว่าต้องทำสัญญาเป็นหนังสือตามมาตรา 366 วรรคสอง

กฎหมายกำหนดบทสันนิษฐานการเกิดขึ้นของสัญญาไว้ในมาตรา 366 วรรคสองว่า ถ้าได้ตกลงกันว่าสัญญาอันมุ่งจะทำนั้นต้องทำเป็นหนังสือ แต่เมื่อกรณีเป็นที่สงสัย ให้ถือว่ายังไม่ทำสัญญาต่อกันจนกว่าจะได้ทำขึ้นเป็นหนังสือ ปัญหาประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับบทบัญญัติ

ดังกล่าว คือ ในการตีความมาตรา 366 วรรคสอง การตกลงว่าต้องทำสัญญาเป็นหนังสือนั้น ต้องเป็นการตกลงโดยชัดแจ้ง หรืออาจเป็นการตกลงโดยปริยายก็ได้ ตัวอย่างเช่น หากคู่สัญญาฝ่ายนายจ้างซึ่งเป็นผู้ประกอบธุรกิจขนาดใหญ่ ตกลงรับลูกจ้างเข้าทำงานด้วยวาจา แต่ภายหลังประสงค์จะปฏิเสธความผูกพันตามสัญญา จึงอ้างว่าลูกจ้างควรรู้ว่าในธุรกิจขนาดใหญ่สัญญาจ้างแรงงานต้องทำเป็นหนังสือ กรณีเช่นนี้ นายจ้างจะอ้างว่าสัญญายังไม่เกิดขึ้นเนื่องจากการตกลงกันโดยปริยายว่าสัญญาจะเกิดต่อเมื่อนายจ้างและลูกจ้างได้มีการทำสัญญาเป็นหนังสือตามมาตรา 366 วรรคสองได้หรือไม่

(6) ประเด็นปัญหาผลของสัญญาที่ตกเป็นโมฆะ

สัญญาที่มีวัตถุประสงค์ขัดต่อกฎหมาย เป็นการพันวิสัย หรือเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน สัญญานั้นย่อมตกเป็นโมฆะตามมาตรา 150 หรือสัญญาที่ไม่ทำตามแบบยอมตกเป็นโมฆะ ตามมาตรา 152 หรือกรณีแสดงเจตนาโดยสำคัญผิดในสาระสำคัญ การแสดงเจตนาอันยอมตกเป็นโมฆะตามมาตรา 156 เป็นต้น ปัญหาในทางทฤษฎีก็คือ สัญญาที่ตกเป็นโมฆะนี้มีผลในทางกฎหมายอย่างไร กล่าวคือ ถือว่าสัญญานั้นเกิดขึ้นแล้วในทางข้อเท็จจริงแต่ตกเป็นโมฆะในทางกฎหมาย หรือถือว่าไม่มีสัญญาเกิดขึ้นเลย

(7) ประเด็นปัญหาแบบของการส่งมอบในสัญญาให้

สัญญาให้โดยเสนหานั้นกฎหมายกำหนดว่าสมบูรณ์เมื่อมีการส่งมอบ แต่มีปัญหาในทางทฤษฎีที่ต้องพิจารณาว่าว่าการส่งมอบในสัญญาให้นั้นถือเป็นแบบที่กฎหมายกำหนดอันอาจจะส่งผลกระทบต่อความสมบูรณ์ของสัญญาหรือไม่ โดยนักกฎหมายฝ่ายหนึ่งเห็นว่า การส่งมอบนั้นเป็นแบบที่กฎหมายกำหนดไว้ประการหนึ่ง สัญญาให้ที่ไม่มีการส่งมอบจึงไม่สมบูรณ์เพราะไม่ทำตามแบบ ในขณะที่นักกฎหมายอีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่า สัญญาให้เป็นองค์ประกอบหนึ่งของการแสดงเจตนา เมื่อไม่มีการส่งมอบย่อมไม่มีการแสดงเจตนาเกิดขึ้น

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงมุ่งที่จะทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาดังกล่าวข้างต้นโดยการวิเคราะห์เปรียบเทียบทฤษฎีและแนวความเห็นตามกฎหมายไทยกับกับตามกฎหมายต่างประเทศ เพื่อเสนอแนะทางออกในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวซึ่งรวมถึงการใช้การตีความหลักกฎหมายที่เป็นปัญหาให้เกิดความชัดเจนและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น